Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Meslek Olarak Akademisyenlik Tercihinde Kültürel Sermayenin Yeri*

The Role of Cultural Capital on Profession Choices of Academicians

Ayşe Mahinur TEZCAN[1]

ÖZ

Akademi oyunu içinde yer alan bir akademisyen sahip olduğu sosyal kökeninden, eğitiminden, kültürel ve sosyal sermayelerinden akademik hayata uyum göstermesi noktasında etkilenmektedir. Bir diğer deyişle, aktörün oyun sürecinde oyunu daha iyi oynamasına ve karşılaştığı engelleri minimize etmesine yardımcı olacak stratejiler geliştirme pratiklerindeki farklılıklar kültürel sermaye farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Kültürel sermayenin aktör üzerindeki etkisi oyuna dâhil olma sürecini de etkilemektedir. Bu çalışmada, akademisyenlerin akademi oyununa dâhil olmadan önce sahip oldukları kültürel sermaye seviyelerinin (kök kültürel sermaye) meslek seçimlerine etkileri analiz edilecektir. Mesleki tercihlerin belirlenmesinde aileden tevarüs eden kültürel sermaye önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, farklı akademik kuşaklardan ve kök kültürel sermaye seviyelerinden otuz beş akademisyen ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler ışığında meslek olarak akademisyenliği neden ve hangi koşullarda tercih ettikleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden çoklu yöntem kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kök kültürel sermaye seviyesinin akademik aktörün tercihlerini iki düzeyde belirlemekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada akademik aktörün mesleğe yönelmesine ilişkin tercihlerinin arka planında var olan motivasyon "hayatı idame ettirmek" ve "hayattan keyif almak" olarak kategorize edilmektedir. Hayatı idame ettirme temel maksadı ile tercihi belirlemenin daha klasik ve daha az riskli olduğunu söyleyebiliriz. Buna mukabil hayattan keyif almak şeklinde kategorize edilen tercihin temel belirleyeninin merak, sevgi, ilgi olduğu noktada tercihlerin sonucunun çeşitli riskler taşıyabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akademisyen, akademi oyunu, kök kültürel sermaye, meslek tercihi

ABSTRACT

The social origin, academic background, social and cultural capital of an academician in an academic game, affect his/her adaptation strategies, which are necessary within academia. That is to say, the differences in

*Bu makale yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

[1]İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Adalet Meslek Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

ORCID: A.M.T. 0000-0002-9202-5648

Corresponding author:
Ayşe Mahinur TEZCAN,
İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Adalet Meslek Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye
E-mail: aysemahi@gmail.com

Submitted: 02.12.2019
Revision Requested: 12.02.2020
Last Revision Received: 23.03.2020
Accepted: 12.04.2020
Published Online: 07.05.2020

Citation: Tezcan, A. M. (2020). The Role of cultural capital on profession choices of academicians. *Journal of Economy Culture and Society*, *Supp(1)*, 157-176. https://doi.org/10.26650/JECS2019-0097

the practice of developing strategies to help better play the game and minimize the obstacles it faces are due to distinctions of cultural capital. The impact of cultural capital on the actor also affects the process of an actor's inclusion in the game. In this study, the effects of the cultural capital levels (root cultural capital) that academicians have before they are included in the academy game will be analyzed. Cultural capital inherited from the family gains importance in determining professional preferences. In this study, in light of the data obtained from in-depth interviews conducted with thirty-five academicians from different academic generations and root cultural capital levels, we tried to reveal why, and under what conditions, they prefer academics as a profession. In this study, multiple methods, and one of the qualitative research methods, were used. As a result of the research, it is seen that the root cultural capital level determines the choices of the academic actor at two levels. At this point, the motivation behind the choices of the academic actor towards the profession is categorized as "earning his/her keep" and "enjoy life".
Keywords: Academician, the game of academia, root cultural capital, occupational choice

EXTENDED ABSTRACT

The social origin, academic background, social and cultural capital of an academician in an academic game directly affect his/her adaptation strategies, which are necessary within academia. That is to say, the differences in the practice of developing strategies to help better play the game and minimize the obstacles it faces are due to distinctions of cultural capital.

The impact of cultural capital on the actor also affects the process of an actor's inclusion in the game. In this study, the effects of the cultural capital levels (root cultural capital) that academicians have before they are included in the academy game will be analyzed. Cultural capital inherited from the family gains importance in determining professional preferences. In this study, in light of the data obtained from in-depth interviews conducted with thirty-five academicians from different academic generations and root cultural capital levels, we tried to reveal why, and under what conditions, they prefer academics as a profession. Academic generations was classified as first academical generation who attend to academia before 1980; the second academical generation were those who attended to academia between 1980-2002 and the third academical generation those who attended to academia after 2002.

Cultural capital level is the decisive factor of educational achievement. Cultural capital is implicitiy inherited by children from families, or their families' special efforts to level up their children's cultural capital. This transfer has a passive or active appearance. An academician having passed through all levels of education, and being named "gownsman of gownsmen", has a high level of cultural capital.

Including the academy game in Turkey has needed different types of cultural capital in various periods. For instance, in early Republican times, academic vacancies were filled with the relatives of the same families, educated in foreign countries, and of the ruling class. This elite class with high level of cultural capital has been the main actors of the academy game for a long time. The descendants, with a high cultural capital, of the elite ancestors went to study abroad with the effect of their habitus. After returning to home, they found their place in bureaucracy or university.

It is considered that there has been an important change in social and cultural capital types of Turkish academicians when the societal position of academicians has been redetermined in the historical process of Turkey. In this sense, it can be said that academicianship is a choice which is endowed by the cultural capital of the actors. Therefore, being an academician has required either to become a member of the elite class (social ceiling) or to adapt to the habitus of this elite class in Turkey for a long time.

As a result of the research, it is seen that the root cultural capital level determines the choices of the academic actor at two levels. At this point, the motivation behind the choices of the academic actor towards the profession is categorized as "earning his/her keep" and "enjoy life". The action with the motivation of earning his/her keep is more classical and has a lower risk. On the other hand, it is thought that

the main determinant of the preferences that can be categorized as enjoy life is engaged with curiosity, love and interest. And the result of the choices may carry various risks. The general acceptance that the academy is a profession with high cultural capital and qualifications of the elite people shows a partial change with the massification of education. Academicians are among the professions where the master-apprentice relationship is most prominent. In the tradition of choosing the master's apprentice, the apprentice's habitus and social capital affect the access of the apprentice to the master.

Even though the choices of actors within a particular habitus evoke the idea of how subjective they are, they are not independent of the habitus in which they are located, and the cultural capital they possess.

1. Giriş

Meslek olarak akademisyenlik, toplumsal değişim dönemlerinin önemli etkilerine haizdir. Bu değişim dönemleri akademisyenlik tercihlerini etkilemektedir. Şöyle ki, üniversite sayılarının artması, değişen siyasi yapılar, sosyo-ekonomik faktörler vb. unsurlar akademisyenliğin meslek olarak tercih edilmesini etkileyen önemli faktörlerdendir. Yanı sıra aktörün kültürel sermayesinin, genel olarak tercihleri üzerinde ciddi etkileri olmasından mütevellit, mesleğe ilişkin tercihlere yönelik olarak da belirleyici bir konumu söz konusudur. Toplumsal olanın öznel olanda inşa edilmesi neticesinde ortaya çıkan tercih, algı ve pratikler habitusu meydana getirmektedir. Habitus, öznel, tikel, şahsi olan her şeyin nesnel, toplumsal olduğu anlamına gelmektedir (Bourdieu, Wacquant, 2014). Toplumsal olan bireysellik yani bireyin toplumsallığı habitusu oluşturmaktadır.

Habitus, aktörlerin pratiklerinin tamamının belirli bir sistematik içerisinde olmasını sağlayan ve belirli bir yaşam stilini diğer yaşam stillerinin pratiklerinden farklılaştıran şeydir. Habitus yapılandırılmış bir yapı olduğu kadar pratiklerin üretici kalıbı olma özelliği ile yapılandıran bir yapıdır (Bourdieu, 2015; Bourdieu, 1995). Toplumsal sınıf yapılarının içselleştirilmesinin neticesinde sınıflara bölmeye ilişkin mantık sistematiği gerçekleşmektedir (Bourdieu, 2015). Örneğin, Bourdieu (2016b) bir filoloğun habitusunun hem zanaat hem de teknikler, referanslar ve inançlar bütünü olmasını, disiplinin tarihi ve hiyerarşisindeki orta yerde bulunan konumunu, alanın işleyişinin hem ön koşulu hem de ürünü olması ile ilişkilendirmektedir. "Alanlar, kendilerini konumlara ait yapılandırılmış uzamlar gibi sunarlar." (Bourdieu, 2016b, 137).

Bourdieu (2016b), kendilerine ait genel yasaların olduğu birbirinden farklı ve çeşitli alanlardan oluşan bir toplum düzeninden bahsetmektedir. Siyaset, felsefe, din gibi birbirinden farklı alanların değişmez yasaları vardır. Dolayısıyla bu alanların işlevlerini yerine getirebilmeleri, alanların kendilerini tanımlamalarına müsaade eden mücadele nesneleri ve mücadelenin kurallarını onaylayan habitus ve oyuna katılmaya hevesli faillere ihtiyaç duymaktadır. Herhangi bir alanın işleyebilmesi, söz konusu alana içkin yasaların ve bu yasaları bilen, oyuna dâhil olmaya istekli aktörlerin varlığına bağlıdır.

Habitus, belirli bir alanın ya da alanların kendilerine içkin zorunlulukların varlığı neticesinde gerçekleşmektedir. Bilgi ya da bilimsel inşa ilişkisi olarak da tanımlanabilir. Bununla birlikte kader değildir. Tarihsel bir sürecin dönüştürdüğü ve tarihsellik içerisinde tekrar tekrar dönüşümler yaşayan apaçık bir yatkınlıklar sistemidir (Bourdieu, Wacquant, 2003). Genetik potansiyel bulunulan durumdan çok daha yukarıda ya da aşağıda olabilir. Birey, habitusu ile birlikte doğmaz. Hem zihnen hem de bedenen tekrarlanan pratikler sonucunda kazanılan bir takım alışkanlıklar gibi elde edilecek olsa da (Calhoun, 2016) Bourdieu ortaya çıkan 'şey'e alışkanlık dememek için habitus dediğini belirtmektedir (Bourdieu, Wacquant, 2003).

Habitus, aktörün toplumsal uzamdaki konumu ve yörüngesini belirleyen cisimleşmiş yatkınlıklar, algılar ve pratiklerden oluşmaktadır. Bourdieu, habitus kavramını açıklamak için gramer ve oyun metaforlarını kullanmaktadır. Habitus, gramer gibi örtük bir kurallar kümesi yani aktörün zihninin derinliklerine kazınmış olan bir mantıktır. Lehçeler ya da lehçe farklılıklarının, dili konuşanları coğrafi uzamda konumlandırması gibi, habitus farklılıkları da bireyleri toplumsal uzamda konumlandırmaktadır. Oyun metaforuna gelindiğinde ise, Bourdieu bir atletin hamleleri ile toplumsal aktörün hamlelerini benzeştirmektedir. Her ikisinde de bedenin zihni takip ettiğini, ona göre hareket ettiğini söylemektedir. Eğitimin tekrar özelliği ile üretilip, kas hafızasında depolandığı ve çevre tarafından aktive edildiğini ve toplumsal aktörlerin kollarının ve bacaklarının uykuya dalmış emirlerle dolu olduğunu düşünmektedir. Bireysel habitus üzerindeki en önemli etkinin kaynağı olan erken çocukluk dönemi ve ikincil sosyalleşme kaynağı olan eğitim sistemi-

nin bireyin habitusunu güçlü bir şekilde kuracağını ve değişimlere karşı dirençli bir hale getireceğini düşünen Bourdieu'ye göre yetişkinler habituslarını çevrelerine göre değil, çevrelerini habituslarına göre değiştirmeye meyyaldir (Gorski, 2015).

Bourdieu ortaya attığı kültürel sermaye kavramı ile ekonomik olan bir kavramı ekonomik olmayan alanlara, özellikle kültürel alana ve onun alt alanlarına uygulamakla önemli bir yeniliğe imza atmıştır. Bourdieu bireylerin ve ailelerinin kültürel kaynaklarının, ekonomik kaynakları ve sosyal ilişkileri ile birlikte eşit olarak değerlendirilmesini sağlayan sermayenin bir biçimini oluşturduğunu söylemektedir. Kültürel sermaye eğitimsel başarının belirleyici konumundadır. Kültürel sermaye, çocuklara ailelerinden örtük bir biçimde ya da ailelerinin özel çabaları neticesinde tevarüs eder. Bu aktarım pasif ya da aktif bir görünüm sergilemektedir. Bourdieu ekonomik, sembolik, sosyal ve kültürel sermaye olarak ayırdığı sermaye türlerinden kültürel sermayeyi siyasi açıdan en önemli sermaye şekli olarak görmektedir (Gorski, 2015, 449-450).

Kültürel sermaye ve akademi ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar daha çok kültürel ve sosyal sermayenin eğitim başarısına etkileri üzerine odaklanmıştır. Bourdieu'nün kavramı ilk kullanım biçimi düşünüldüğünde bu durum olağan görülebilir. Bourdieu'nün eğitimdeki başarı üzerinde sosyal sermayenin yani ailenin ekonomik geliri ve ebeveyn eğitiminin etkili olması üzerinden eşitsizliğin yeniden üretildiği sonucuna varması onun kültürel sermaye çalışmalarının dayanak noktasını oluşturmaktadır. (Bourdieu ve Passeron, 2015; Bourdieu, 2014). Kültür ve eğitimin sosyal yeniden üretim üzerindeki etkisini analiz etmek üzere Bourdieu ve Passeron tarafından geliştirilen kültürel sermaye kavramı ile sosyal sermaye kavramı daha sonra yapılan çeşitli çalışmalarda ilişkilendirildiğinden ve hatta birbirlerinin yerlerine kullanıldığından bu kavramlar arasında anlam kaymaları meydana gelmektedir. Her iki kavram çoğu yerde birlikte kullanılırken birçok yerde de birbirinin yerine kullanılagelmiştir. Bu karışıklıkların temelinde kültürel sermaye kavramının farklı unsurları içermesi yer almaktadır. Kültürel sermaye kavramının ilk kullanıcısı olan Bourdieu bile kültürel sermaye kavramını farklı çalışmalarında farklı içerik çatıları altında kullanmıştır. Lamont ve Lareau (1988), Bourdieu'nün ve çalışma arkadaşlarının çalışmalarına mercek tuttuklarında, bu kavram altında çok sayıda kültürel tutum çeşitlerini, tercihleri, davranışları ve malları gruplandırdıklarını iddia etmektedirler. Kavramın farklı çalışmalarda büründüğü rollerin değerlendirmesini yapan Lamont ve Lareau (1988), *Vârisler*'de kültürel sermayenin egemen sınıfın sınıfsal niteliği olan *formel olmayan akademik standartlardan* (okul hakkındaki informel bilgi, geleneksel beşeri kültür, dil kabiliyeti ve çeşitli kişisel özellikler (uyumlu olmak, doğallık, mesafelilik, yaratıcılık, farklılık, deha)) oluştuğunu; *Yeniden Üretim*'de Bourdieu ve Passeron'un *akademik standartlar* olarak kullandığı orijinal tanımını sürdürdüklerini ve bununla birlikte asli unsurları daralttıklarını ve bazılarının daha detaylı tanımlandığını göstermektedirler. Kültürel sermaye; *dil yeteneği* (gramer, aksan, ton), diplomalarla birlikte *önceki akademik kültür*, *formel bilgi* ve *genel kültür* olarak tanımlanmaktadır.

Kültürel sermaye kavramının içerdiği farklı manalara da değinen Lamont ve Lareu (1988), kavramın tarihsel gelişimini inceledikleri makalede, kavramın Fransa'da doğduğunu ve Amerika'ya ihraç edildiğini ve orta sınıfın siyasi tutumlarını hesaplamaktan tabakalaşma sisteminin yapısını hesaplamaya, eğitimsel eşitsizliğin yeniden üretiminden aile geçmişinin okul deneyimi, eğitim kazanımları ve evlilik seçimleri üzerindeki etkisine kadar çok farklı alanlarda kullanıldığını belirtmektedirler. Sullivan (2002) da, Bourdieu'nün kullandığı kültürel sermaye kavramını kesinliği olmaması yönüyle eleştirmektedir. Şöyle ki, kültürel sermayeyi oluşturan kaynakların neler olduğunun ve bunların eğitim yatırımlarına ne şekilde dönüşebildiğinin tam olarak belli olmadığını ifade etmektedir.

Bourdieu'ye (2015) göre kültürel sermayeyi ölçmek için, bireyin ebeveynlerinin ve hatta onların ebeveynlerinin eğitim seviyeleri, bireyin sosyal kökeni ve kültürel olaylara erişimini etkileyen yerleşim yeri ile bireyin kültürel aktivitelerinin sayısından oluşan bir indeks kullanılmalıdır. Ebeveynin eğitim seviyesi Coleman'da beşeri sermaye olarak tanımlanırken Bourdieu'de kültürel sermaye olarak tanımlanmaktadır. Coleman'a (1988) göre, beşeri sermaye ile sosyal sermaye birbirlerinin mütemmim cüzüdür. Hem Bourdieu hem de Coleman'da -farklı kavramsallaştırmalar olsa da- kültürel sermaye ve sosyal sermaye kavramları okul başarısını belirleyici bir yere sahiptir. Ayrıldıkları nokta ise eğitimin etki biçimidir. Bourdieu kültürel sermaye ile sadece ebeveyn eğitimini değil o eğitimden kaynaklanan kültürel yatkınlıklar ve sahiplikleri algılar; Coleman'a göre ise esas olan iletişimdir. İletişim ne kadar güçlü ise sosyal sermaye de o kadar güçlüdür. Eğer ebeveyn ve çocuklar arasında güçlü bir sosyal sermaye yok ise ebeveynin beşeri sermayesinin çocukların okul başarısı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Aktörler arasında ve aktörler içindeki ilişkilerin yapısına bağlı olan sosyal sermaye diğer sermaye biçimleri gibi üretkendir. Sosyal ilişkiler bireylerin yararlı sermaye kaynaklarını oluşturmaktadır (Coleman, 1988). Bourdieu ve Coleman sosyal sermaye kavramlarını akademik başarı ve eğitim ilişkisini değerlendirirken kullanmışlardır. Temel fark, Coleman'a göre eğitim sınıf atlama işlevi görürken, Bourdieu'de eğitim sınıfsal eşitsizlikleri yeniden üreten ve içselleştirilmesini sağlayan bir işleve sahiptir (Aydemir, 2011).

Kültürel ve sosyal sermaye kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılagelmiş olması benzer çalışmaların farklı kavramlarla ifade edilmesi sonucunu doğurmuştur. Akademisyenler ve kültürel sermaye ilişkisinin analiz edildiği müstakil bir çalışma olmamakla birlikte, sosyal sermaye bağlamında yapılmış çeşitli çalışmalar söz konusudur. Sosyal sermaye ölçümüne yönelik çalışmalarda çoğunlukla çeşitli endeksler aracılığı ile analizin yapıldığı niceliksel araştırma metodu kullanılmıştır. Örneğin, Aytül Ayşe Özdemir'in (2007) *"Sosyal Ağ Özellikleri Bakış Açısıyla Sosyal Sermaye ve Bilgi Yaratma İlişkisi: Akademisyenler Üzerinde Yapılan Bir Alan Araştırması"* başlıklı doktora tez çalışması, sosyal sermaye ve bilgi yaratma arasındaki ilişkiyi sosyal ağ kuramları yolu ile analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu analizi yapabilmek için akademisyenlerin sosyal sermaye profilini çıkaran araştırmacı, örnekleminin sosyal sermaye seviyesinin fazla gelişmemiş olduğu sonucuna varmaktadır. Bu sonuca Putnam'ın refah seviyesi yüksek toplumlardaki gelişmişlik düzeyinin yüksekliğinin sebeplerini araştıran Ağ-Üyelik kuramını kullanarak ulaşılmaktadır. Bir diğer çalışma olan Mümin Eser ve Zehra Gülcan'ın (2016) kaleme aldıkları *"Akademisyenlerin Sosyal Sermaye Profili Üzerine Bir Çalışma"* başlıklı makale akademisyenlerin sosyal sermaye profillerini çıkarmaktadır. Bu noktada Adnan Menderes Üniversitesi meslek yüksek okullarında çalışan akademisyenlerin (81 kişi) yerel komiteye katılım, komşuluk ilişkileri, aidiyet duygusu, güven, hoşgörü ve iş başarısı "Onyx ve Bullen Sosyal Sermaye Ölçeği" kullanılarak ölçülmüş ve analiz edilmiştir. Çalışmada akademisyenlerin sosyal sermayelerinin çok düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Sermayenin akademik başarıya etkisini ölçmeye yönelik pek çok çalışmadan birkaçını örnek vermek gerekirse; James C. Hearn (1991), David Karen (2002), Eujong Ra (2011) farklı dönemlerde (yaklaşık onar yıl arayla) yaptıkları çalışmalarda üniversite tercihlerinde etkili olan faktörleri ve habitusun bu tercihleri belirleme konusunda ne kadar önemli bir yeri olduğunu göstermektedirler. Tercihler bireyin habitusundan bağımsız değerlendirilemez. Bahsi geçen çalışmaların tümü Bourdieu'nün kavramları ile yola çıkmışlardır. Bourdieu (2014), 1964 tarihinde kaleme aldığı *Varisler* başlıklı kitabında yükseköğretime erişimde bireyin toplumsal kökeninin önemli bir eleme unsuru olduğunu belirterek, eğitim sistemindeki eşitsizliklerin yeniden üretimini üniversite öğrencileri üzerinden değerlendirmiştir.

Meslek tercihinde kültürel sermayenin etkisini irdelediği *"Mesleki Eğilimin Toplumsal Hiyerarşisi: Kültürel Sermaye ve Simgesel Şiddet Ekseninde Mesleki Tasnif"* başlıklı yüksek lisans tezinde Levent Tatar kültürel sermaye seviyesi ve meslek seçimi sürecinde karşılaşılan bir şiddet biçimi olarak simgesel şiddet ilişkisini merkeze almıştır.

Bizim çalışmamız ise bahsi geçen çalışmalardan farklı olarak, yükseköğretime erişim sonrası mesleki tercihlerin belirlenmesinde sahip olunan kültürel sermaye etkileri üzerinedir. Pek çok kariyer seçim teorisi para kazanımı dışında sosyal ve psikolojik arka planın meslek seçimlerinde belirleyici olduğu üzerinde durmaktadır (Sinclair, 2008). Scherer ve ark. (1989) ise ailenin meslek seçiminde belirleyici olduğunu belirtmektedir. Dolayısı ile bireysel özelliklerle birlikte sosyal ve kültürel sermaye mesleğin belirlenmesi sürecinde önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Özbilgin, Küskü ve Erdoğmuş (2005), kariyer seçimini açıklayabilmek için Layder, Bourdieu ve Wacquant'ın katkılarından esinlenerek üç çatallı bir yaklaşım önermektedir. Kariyer seçim sürecinin mikro, mezzo ve makro düzeyde etkilendiğini ifade eden Özbilgin ve ark. (2012) mikro düzeyde "bireyin kendisi"nin bireylerin tercihlerinin temel belirleyicisi olduğunu söylerler. Mezzo düzey, Bourdieu'den mülhem habitus kavramıyla açıklanır. Bireyin seçimleri sadece kendisinin kararlarından değil çevresinden de etkilenmektedir. Makro düzeyde ise kurumsal ve yapısal olarak bireyin tercihlerinin belirlenmesi söz konusudur.

Akademisyenlik usta-çırak ilişkisinin en belirgin olduğu meslekler arasında yer almaktadır. Ustanın çırağını seçme geleneği, çırağın habitusuyla birlikte sosyal sermayesi ustaya erişimi etkileyen unsurlardır. Bu konuda Bourdieu aktörlerin bilimsel üretim tarzı yani modus operandi'lerini kazanabilmelerinin pratik işleyiş içinde mümkün olabildiğini ifade etmektedir (Bourdieu&Wacquant, 2014, s.226). Bilimsel habitus bilimsel modus operandi'dir.

Mills (2016) *Sosyolojik Tahayyül* başlıklı eserinin ekinde Düşünsel Zanaatkarlık Üzerine başlığıyla sosyal bilimci olmanın el kitabını kaleme alırken klasik geleneğin bir parçası olan bir sosyal bilimcinin zanaat icra ettiğini iddia eder. Zanaat ise usta-çırak ilişkisinde kendini bulmaktadır. Bu bakımdan akademinin usta-çırak ilişkisi içerisinde yapılanması akademisyenin yeniden üretiminde sosyal sermayenin rolüne işaret etmektedir.

2. Yüksek Kültürel Sermayeli Oyuncu: Homo Academicus

Akademisyen, eğitim kademelerinin hepsinden sırası ile geçmiş ve orada kendinden sonraki nesilleri yetiştirecek olan öğretim üyelerini yetiştirerek "hocaların hocası" payesini alabilecek niteliğe ve yüksek düzeyde kültürel sermayeye sahip olan kişidir. Kurum olarak üniversite sadece bilim, bilgi edinme ve üretme merkezi olma işlevine sahip değildir; aynı zamanda bilgiye ulaşma yönteminin, bilme biçimlerinin, bilgi çeşitlerinin, kültür ve sanatın da edinildiği yerdir.

Ülkemizde akademi oyununa dâhil olabilmek, çeşitli dönemlerde farklı sermayelere sahip olmayı gerektirmiştir. Örneğin, erken Cumhuriyetle birlikte akademinin ihtiyaç duyduğu kültürel sermayesi yüksek kadro, nitelikli eleman eksikliğinden dolayı yönetici elit kadrolarının çoğunlukla yurt dışında öğrenim görmüş aile efradı ile karşılanmıştır. Kültürel sermayesi yüksek bu yönetici sınıf, kurdukları yüksek sosyal ve kültürel sermayeleri ile uzunca bir süre akademi oyununun baş aktörleri haline gelmişlerdir. Elit dedelerin yüksek kültürel sermaye sahibi torunları, habituslarının da etkisi ile yurt dışına öğrenim görmeye gitmişler ve döndüklerinde tercihleri ve yatkınlıkları nispetinde devlet kadrolarında ya da üniversitede kendilerine yer bulmuşlardır.

Türkiye'nin tarihsel süreci içinde akademisyenin toplumsal pozisyonu yeniden belirlenirken, sosyal sermaye ve kültürel sermaye noktasında ciddi bir değişikliğin yaşandığı düşünülmektedir. Bu bağlamda akademisyenliğin, öncelikle bireylerin kültürel sermayesi tarafından bahşedilen bir

tercih olduğu söylenebilir. Dolayısıyla akademisyen olmak, ülkemizde uzun bir süre ya toplumsal tavanda yer almayı ya da bu tavanın habitusuna göre bir hayat yapılandırmasına sahip olmayı gerektirmektedir.

Akademi, devletin ihtiyaç duyduğu kadroları yetiştirme misyonu ile birlikte, devletin politikalarını önemseyecek nitelikte bireyleri bünyesine dâhil etmiştir. Yükseköğretim kurumlarının sınırlı sayıda ve belirli şehirlerde olması nedeniyle 1980'lere kadar akademi kadroları toplumsal hiyerarşinin alt katmanlarına mensup bireylerin –kültürel sermaye ve sosyal sermayesi düşük olan aktörler- oyuna dâhil olmasına *pek müsaade etmemiştir.* Bu dönem içerisinde sadece akademik olarak çok başarılı ve modern, seküler, batılı olduğu kadar milli değerleri benimseyebilen aktörler Osmanlı geleneğinden aktarılan sisteme devşirilmesi usulü gözetilerek, yurt dışında eğitim görmeleri sağlanarak oyuna alınmışlardır. Habitusları seküler, milli değerler ve devletçi geleneklerle kuşatılmıştır. Dolayısı ile yeni akademisyenlerin oyuna dâhil olması ancak içerdeki akademisyenlerin kabulü ile mümkün olmaktadır. Bu da ancak benzer bir habitusa sahip olmaları ölçüsünce mümkün olmaktadır.

Kentleşme ve liberal politikaların etkisi ile yükseköğrenime olan talep artışıyla beraber yeni üniversiteler açılırken akademi alanının talep ettiği oyunun kuralları değişmeye başlayacaktır. Eski elit kadroların oyundan çekilmeye veya çektirilmeye başlaması ve çok farklı kültürel sermaye ile donanmış aktörlerin oyuna dâhil olması ile bir çeşit dönüşüm yaşanmaktadır. Farklı kültürel sermaye seviyeleri aktörlerin akademi oyununa dâhil olma motivasyonlarını da farklılaştırmaktadır. Bu oyuna adapte olmadıkları ya da oyunun temel kurallarını değiştirdikleri anlamına gelmemelidir.

Akademisyenin sosyal kökeni, aldığı eğitim, akademi oyununa adım atarken sahip olduğu kültürel, sosyal sermayeleri, oyunu devam ettirirken karşısına çıkan engelleri minimize etmek ya da oyuna adapte olmak noktasında katkı sağlamaktadır. Tevarüs edilen bir kültürel sermaye ile oyun içinde olmak ve oyun içerisinde o kültürel sermayeyi kazanmak, kültürel sermaye düzeyinde ve oyunu oynama biçiminde çeşitli farklılıklar oluşturacaktır. Bu farklılıkları bir kenara bırakacak olursak, Bourdieu'ye göre (2015,179) akademisyenin egemen sermayesi yani sahip olduğu tüm sermaye türleri içerisinde baskın olan sermayesi kültürel sermayedir. Yüksek kökensel sermayeye sahip olma durumu, eğitim sürecinin uzaması olgusunu da beraberinde getirmektedir. Akademisyen, bütün eğitim aşamalarını geride bırakarak ancak mesleğinde doruk noktaya ulaşabilmektedir. Dolayısı ile bu çalışmada akademisyenin hâlihazırda yüksek kültürel sermaye sahibi olduğu iddiasından hareket edilmektedir. Akademiye girmeden önce sahip olunan kültürel sermaye seviyesinin akademiye dâhil olmaya ilişkin tercihlerini ne şekilde etkilediği incelenecektir.

2.1. Kök Kültürel Sermaye

Kültürel sermaye bireyin aile içinde ve doğup büyüdüğü yerde edindiği sosyo-kültürel birikim ve ilkokuldan başlayarak bütün okul hayatı boyunca kazanımlarının kurumsallaşmış biçimi olan akademik birikiminin toplamını ifade eder. Akademisyenin kültürel sermayesinin yüksek olduğu kabul edilegelmektedir. Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramını hâlihazırda akademisyenlerin kültürel sermayelerinin yüksek olmasından dolayı ailelerinden tevarüs eden kültürel sermayelerini ayırabilmek için *kök kültürel sermaye* kavramına dönüştürdük. Akademisyenliğe giden süreçte var olan/kazanılmış olan kültürel sermaye seviyesi yani kök kültürel sermayesi de akademisyenlik hayatını belirleyici ve etkileyici bir yere sahiptir.

2.2. Kültürel Sermayenin Tercihleri Belirlemesi

Bourdieu'ye göre (2015, s.70) popüler olan bilince, estetik bir haz düşüncesinden daha yabancı bir şey yoktur. Tersinden düşünürsek popüler olmayan bilinç, kültürel sermayesi daha yüksek olan

bilinç olacaktır ve dolayısıyla haz, tercihlerin bilinç düzeyini etkileyen bir konumdadır. Bununla birlikte kültürel sermaye dediğimiz şeyi ekonomik sermayeden ayrı düşünmek pek mümkün değildir. Daha doğru bir ifadeyle, yüksek ekonomik sermaye kültürel sermayeye dönüştürülebilir ve aynı zamanda yüksek kültürel sermaye ekonomik sermayeye dönüştürülebilir (Bourdieu, 2015). Örneğin, yüksek ekonomik sermaye sahibi bir iş adamı sahip olduğu ekonomik sermayenin kendisine sağlayacağı imkânlar neticesinde çocuklarının iyi bir eğitim almasını sağlayarak kültürel sermaye dönüşümünü gerçekleştirebilir. Ya da yüksek kültürel sermaye sahibi bir doktor kendisini alanında geliştirerek aranan ve talep edilen yüksek ücretler kazanan bir doktor olarak ekonomik sermayesini de yükseltebilir. Aynı zamanda kazandığı ün ile de simgesel sermayeye sahip olabilir.

Meslek bireyin tüm hayatını etkileyen ve doğru seçimler yapılmadığı takdirde toplumsal huzursuzluğa sebep olan bir konumdadır. Bireyin meslek tatminine sahip olmaması mikro düzeyde kurduğu tüm toplumsal ilişkileri etkilemektedir. Seçim eylemi olasılıklar içinden bir tanesinin belirgin kılınmasıdır. Bir başka deyişle, bireyin farklı meslek olasılıkları içinden kendisine en uygun olacağına inandığı ya da ilgisini çeken bir mesleğe yönelmesidir. Olasılıklarda ve olasılıklar içerisinden tercih edilen mesleğin belirlenmesinde, aktörün habitusunun, sahip olduğu kültürel, sosyal sermayelerinin çok büyük rolü vardır. Aktörün mesleğe olan aşinalığı yani ailesindeki, yakın çevresindeki bireylerin meslekleri kendi meslek seçim sürecini etkilemektedir.

Bireyin kültürel sermayesi, tercihlerini ve bilinç düzeyini etkilemektedir. Akademisyenlerin akademi oyununa dâhil olmadan önce sahip oldukları kültürel sermaye seviyeleri yani kök kültürel sermayeleri akademik dünyaya attıkları adımların arka planını belirlemektedir.

Meslek tercihi üniversite bölüm tercihinden bağımsız düşünülememekte olsa da, bir nevi kendi alanında uzmanlaşmak, derinleşmek olan akademisyenlik mesleği tercihi üniversite eğitimi esnasında ve sonrasında da belirlenebilmektedir. Kültürel sermaye ailesel miras ve eğitim yolu ile kazanıldığı için meslek tercihinin salt aile etkisinde kaldığı söylenemez.

3. Amaç ve Yöntem

Akademi alanına dahil olmak Bourdieu'nün sıklıkla kullandığı bir metafor olan "oyun" kavramı ile birlikte kullanılarak "akademi oyunu" olarak kavramsallaştırılmıştır. Sosyal hayatı ödülleri daha büyük olan bir oyuna benzeten eski bir rugby oyuncusu olan Bourdieu, oyunu eğlencelik ya da oyalayıcı bir şey olarak değil, ciddiye alınması gereken bir şey olarak değerlendirmektedir (Calhoun, 2016). Sosyal alan farklı araçlar ve sonuçlarıyla failler arasındaki güçler ve çabalar alanıdır. Alanda ne açık, ne de yazılı olarak oyuna ait kurallar söz konusudur (Dika ve Singh, 2002). Akademi alanı diğer bütün alanlar gibi kendi sınırları, habitusu, sahip olduğu çeşitli sermaye biçimleri ile belirli bir ampirik araştırmanın kapsamında belirlenebilir. Alanın sınırları alanın içinde ortaya koyulur ve a priori bir cevap söz konusu olamaz (Bourdieu, Wacquant, 2003). Ampirik bir çalışmada alanın ne olduğu, sınırlarının ne olduğu ve etkin olan sermayenin türünün ya da türlerinin ve sınırlılıklarının belirlenmesi gerekmektedir. Yine diğer bütün alanlarda olduğu gibi akademik alanda da belirleyici unsurların başında mücadele ve çıkarlar gelmektedir. Akademi oyununun çıkarları ve mücadele sahası, süreç içerisinde (çeşitli toplumsal değişim süreçleri etkisiyle) farklılaşarak aktörlerin oyuna dâhil olurken sahip oldukları kültürel sermaye düzeylerinin farklılaşmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, akademi kendine içkin yazılı olan veya olmayan kurallara, mücadelelere ve oyunculara sahiptir. Bu çalışmada, oyuncuların akademi oyununa dâhil olmalarının arka planı irdelenecektir. Görüşülen akademisyenlerin sosyo-ekonomik arka planlarının, kültürel sermaye seviyelerinin üniversite bölüm tercihlerini ve mesleğe yönelmelerini nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılacaktır. Tesadüfler veya bilinçli tercihler yoluyla yapılan meslek seçimleri ile kültürel sermaye seviyeleri arasındaki ilişkisellik değerlendirilecektir.

1980 sonrasında yaşanan değişimler çıkış noktamızı oluşturmaktadır. 12 Eylül 1980 askerî darbesinin toplumu tüm kurumları ile dolayısıyla üniversiteyi de derinden etkilediği bilinmektedir. Kurulduğu günden beri üzerine tartışmaların eksik olmadığı bir yapı olan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) bu askerî dönemin ürünüdür. YÖK'ün üniversitelerin yapısını değiştiren ve merkezileştiren bürokratik yapısı 1980 sonrasına damgasını vurmuştur. Bu değişimlerin ve dönüşümlerin, 1980 öncesinde akademide olan akademisyenler ile 1980 sonrasında akademiye dahil olanların üniversiteye ilişkin değerlendirmeleri üzerinde etkili olduğu varsayılmaktadır. Aynı şekilde 2002'de AK Partinin genel seçimleri kazanarak hükümet kurma hakkı elde etmesi, 1980 sonrasında gözlenen siyasal, toplumsal, kültürel, entelektüel ve akademik gelişmeler üzerinde önemli etkiler yaratan ve dikkate alınması gereken bir diğer önemli dönüm noktasını oluşturmaktadır. Yeni siyasal iktidar, birçok farklı alanda olduğu gibi, 1980 askerî darbesinin izlerini taşıyan YÖK sistemi üzerinde de tedricî olarak birtakım değişikliklerde bulunmuştur (Gür, 2011). 2000'li yıllar, üniversitelerin elitlerinin yapılarında ve ilişkilerinde dönüşümün yaşandığı, sistemin hâkim unsurlarının değişmeye başladığı ve yeni kökler saldığı, devlet elitlerinin zemin kaybederek, siyasi elitlerin mevzi kazandığı bir dönem olarak nitelendirilebilir (Yılmaz, 2011). Dolayısıyla, akademide yaşanan dönüşümleri anlamak bakımından önemli gördüğümüz bir diğer önemli dönem Ak Parti'nin seçimleri kazanarak iktidar olduğu 2002 sonrasıdır.

2000'li yıllar ayrıca küreselleşme rüzgârlarının da etkisi ile dünyada yükseköğretimin yaygınlaşarak, kitleselleşmeden evrenselleşmeye ve bilgi toplumuna geçiş aşamasının başladığı yıllardır. Nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması gerekliliğinden kaynaklı olarak yükseköğretime verilen önem artmıştır. 1985 yılında yükseköğretim düzeyinde dünya genelinde yaklaşık 20 milyon öğrenci öğrenim görmekte iken, bu sayı 2000'li yılların ortalarına gelindiğinde yaklaşık 150 milyona ulaşmıştır (Yavuz, 2012).

Verilen bilgiler ışığında araştırmanın örneklemini üç ayrı akademik kuşağa mensup olan akademisyenler oluşturmaktadır.1980 öncesi akademi oyununa girenler *birinci kuşak akademisyenleri*, 1980-2002 arasında akademisyenliğe adım atanlar *ikinci kuşak akademisyenleri* ve 2002 sonrasında akademiye dahil olanlar *üçüncü kuşak akademisyenleri* temsil etmektedir. 1980 senesinde yaşanan değişmeler hem akademiyi hem de birçok kurumu ve dolayısıyla tüm toplumu dönüştürmede kilit bir role sahiptir. Özellikle 1980 sonrası kurulduğu günden bu yana çok tartışmalı bir kurum olan YÖK'ün kurulması üniversiteler açısından önemli bir tarihe işaret eder. 2002 senesi ise ülkenin önemli bir siyasi dönüşüm yaşadığı bir tarih olarak karşımıza çıkar. Siyasi dönüşümlerin akademiyi de şekillendirdiği gerçeğinden hareketle, akademik kuşaklar bahsi geçen dönemler odak noktası olarak alınmak suretiyle belirlenmiştir. Akademik kuşaklandırmanın akademisyenlerin değerlendirmeleri üzerinde belirleyici bir etkisi olup olmadığını tespit etme amacıyla bir kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada 9'u birinci, 17'si ikinci ve 14'ü üçüncü kuşak olmak üzere toplam 35 akademisyen ile yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan derinlemesine mülakat ve 5 akademisyenin oluşturduğu bir odak grup görüşmesi yolu ile veriler elde edilmiştir. Görüşmecilere demografik sorularla birlikte, üniversitede okudukları bölümleri tercih etme hikayeleri, aile yapıları, akademisyenliği tercih etme sebepleri ve süreçleri ve akademisyenin yeniden üretimi ile ilgili sorular sorulmuştur. Aynı zamanda bu makalenin ilgisini aşan akademik hayattaki tecrübelerine ilişkin sorular sorulmuş, akademik özerklik, üniversite-siyaset ilişkisine yönelik değerlendirmeleri alınmıştır. Araştırmanın örneklem grubu halihazırda çeşitli üniversitelerde çalışan ya da emekli olan öğretim üyesi akademisyenlerden oluşmaktadır. Akademik hayatının önemli bir dönüm noktasını geçmiş, ders verme yetkinliğine ulaşmış ve kendisi ile kendi hocaları arasındaki dönemsel farklılıkları ortaya koyabilecek olmalarından dolayı örneklem öğretim üyelerinin arasından seçilmiştir.

Çalışma grubunun kimliği gizli tutulmuştur. Görüşmecilere anonim isim ve soyisim belirlenerek ismin baş harfi ve soyismi verilmiştir. Belirlenen isim baş harfi ve soyismin gerçekte bir akademisyene ait olup olmadığı unvan ile birlikte yapılan google arama motoru taraması ile kontrol edilmiştir. Görüşmeciye yapılan atıflar anonim isim baş harfi, anonim soyisim, akademik unvan, yaş, akademik kuşak, cinsiyet, kültürel sermaye seviyesi belirtilerek "Ö. Karaman, Prof., 67, 1.k, E, D" örneğindeki gibi yapılmıştır. Görüşmecilere ilişkin demografik bilgilere makale sonunda yer alan tablodan ulaşılabilir.

Bu çalışmada derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmesi yaparak verilere ulaştığımız nitel araştırma yöntemlerinden olan "çoklu yöntem" tercih edilmiştir. Kişilerin gerçeklik algıları, anlamlandırmaları, gerçeğe ilişkin yorumlama ve inşaları bu yöntem ile doğru bir şekilde anlaşılmaktadır. Başkalarını anlamanın en güçlü yolu "görüşme"dir (Punch, 2005).

Görüşmeler Aralık 2017- Temmuz 2018 aralığında Ankara, Konya, Kırıkkale ve İstanbul illerinde yapılmıştır. Gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmesinden elde edilen veriler -kayıta izin vermeyen bir akademisyenle yapılan görüşme hariç olmak üzere- kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeler akademisyenlerin belirlediği mekanlarda (ev, üniversitedeki oda, kafe) gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin süresi bir saat ile üç buçuk saat arasında farklılıklar gösterse de ortalama bir buçuk saat süren görüşmelerin toplam süresi yaklaşık elli beş saattir. Yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşmeler akademisyenlerin deneyimleri ve konuya olan ilgilerine göre farklı sürelerde sonlanmıştır.

3.1. Kök Kültürel Sermaye Endeksi

Bourdieu'ye göre, kültürel sermayeyi ölçmek için ebeveynlerin ve hatta onların ebeveynlerinin eğitim seviyeleri ile birlikte sosyal kökenini ve kültürel olaylara erişimini etkileyen bir endeksin kullanılması gerekmektedir (Lamont ve Lareau, 1988). Bu çalışmada, görüşmecilerin kültürel sermaye seviyesini belirlemek adına doğum yerlerini (metropol, kent, kır), ebeveyn eğitimini, lise bilgisini, sosyo-ekonomik kökeni, anne-baba mesleğini, müzik ilgisini, yabancı dil bilgisi kazanım dönemini ve yurt dışı tecrübesini kapsayan bir indeks oluşturuldu. Buna göre, iyi bir yabancı dil eğitiminin üniversiteden önce alınması, görüştüğümüz akademisyenlerin ailelerinin onları kültür-sanat faaliyetlerine yönlendirmesi, her iki ebeveynin çalışıyor olması, sosyo ekonomik statüsünün orta ve üstü olması, il ya da metropolde doğmuş olunması, ebeveynlerden en az birinin üniversite mezunu olması faktörlerinden en az üçünün bir arada olması ve bu üç faktörden birisinin eğitim ile alakalı olması halinde görüştüğümüz akademisyenlerin kök kültürel sermaye seviyeleri yüksek olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeyi puanlandırma esasına göre hazırladığımız kök kültürel sermaye endeksi hesaplama tablosu ile de değerlendirdik. Görüşülen akademisyenlerin kök kültürel sermaye seviyelerini ölçebilmek maksadı ile doğum yeri (kır-kent-metropol), anne ve baba eğitim seviyeleri, anne ve baba meslek türleri (1: ev hanımı, işçi, çiftçi vb.; 2: memur, serbest meslek vb.; 3: akademisyen, bürokrat, iş adamı vb.), sosyo-ekonomik seviyeleri, sanatsal ilgileri (yok-ilgi-icra), mezun olunan lise türü, evdeki kütüphanenin büyüklüğü (yok-orta-büyük), yabancı dilin öğrenildiği dönem ve yurtdışı tecrübe değişkenlerinden oluşan temel düzey kök kültürel sermaye endeksi oluşturuldu. Bu değişkenlerin her biri en küçüğü 1 ve en büyüğü 3 puanla temsil edilen kategorilere ayrıldı. Derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler bu endekse yerleştirilerek her görüşmecinin kök kültürel sermaye puanı hesaplandı. 11-18 aralığında alınan puanlar düşük, 19-25 aralığında alınan puanlar orta ve 26-33 aralığında alınan puanlar yüksek kök kültürel sermaye seviyesi olarak belirlendi.

3.1.1. Katılımcıların Sahip Oldukları Kök Kültürel Sermaye Seviyesi

Araştırmamız kapsamında görüştüğümüz akademisyenlerin 20'sinin düşük, 10'unun orta ve 5'inin de yüksek kök kültürel sermaye grubuna dâhil oldukları anlaşılmaktadır. Hesaplama neticesinde kök kültürel sermaye seviyeleri yüksek olarak değerlendirilen katılımcıların küçük yaşta yabancı dil eğitimi alma, ailesi tarafından sanatsal/kültürel faaliyetlere yönlendirilme, ekonomik olarak orta ve üstü bir seviyeden gelme, il ya da metropolde doğmuş olma, anne babadan en az birisinin üniversite mezunu olması, sanatsal/kültürel faaliyetlerle ilgilenen ebeveyn, her iki ebeveynin de çalışıyor olması gibi faktörlerin en az üçüne sahip oldukları ve bu üç faktörden birisinin eğitim ile alakalı olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Kök Kültürel Sermaye Ölçüm Endeksi

GÖRÜŞME YAPILAN AKADMSY.	DOĞUM YERİ KIR -1, İL -2, METRP-3	ANNE EĞİTİM İLK-1, LİSE-2, ÜNİV.-3	BABA EĞİTİM İLK-1, LİSE-2, ÜNİV.-3	ANNE MESLEK EVHN, İŞÇİ.-1, MEMR-2, AKDM-3	BABA MESLEK ÇFTÇ, İŞÇİ-1, MEMR-2, AKDM-3	EKON. SEVİYE DÜŞ-1, ORT-2, YÜK-3	SANAT İLGİ YOK-1, İLGİ-2, İCRA-3	LİSE TÜRÜ DÜZ-1, AND-2, KLJ-3	EVDE KÜTPH. YOK-1, ORTA-2, BYK-3	YAB. DİL TANIŞMA ÜNİV-1, LİSE-2, İLK-3	YURTDŞ. TECR. YOK-1, LİS.ÜS-2, ÜNİV-3	PUAN 11-18, 19-25, 26-33	SEVİYE DÜŞÜK, ORTA, YÜKSEK
B. Çiftçi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	12	DÜŞÜK
R. Keser	3	2	3	2	3	3	3	3	2	3	1	28	YÜKSEK
P. Çerkez	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	13	DÜŞÜK
A. Süreyya	3	3	3	1	3	3	2	2	2	3	2	27	YÜKSEK
Ş. İlkay	2	1	2	1	2	2	3	2	2	1	1	19	ORTA
Ö. Erdoğan	2	1	2	1	2	2	2	1	1	1	1	16	DÜŞÜK
P. İyem	2	2	2	2	2	2	3	1	1	1	1	19	ORTA
M. Altunok	3	1	3	1	2	2	1	2	2	1	1	19	ORTA
İ. Candemir	2	2	3	1	3	3	1	1	1	1	1	19	ORTA
D. Kısa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	DÜŞÜK
N. Hancı	3	1	1	1	1	3	2	3	1	3	1	20	ORTA
M. Taşlı	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	1	28	YÜKSEK
M. Can	3	1	2	1	2	2	1	1	2	1	1	17	DÜŞÜK
K. Gülmez	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	13	DÜŞÜK
N. Hatip	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	13	DÜŞÜK
S. Yüksek	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1	14	DÜŞÜK
K. Üstün	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	DÜŞÜK
S. Doğanay	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	13	DÜŞÜK
M. Toplu	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	13	DÜŞÜK
B. Caner	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	DÜŞÜK
C. Kadıoğlu	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	14	DÜŞÜK
L. Nalbant	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	13	DÜŞÜK
H. Narin	2	3	3	2	2	2	1	2	3	1	1	22	ORTA
İ. Bilen	2	1	2	1	2	2	1	1	1	2	2	17	DÜŞÜK
S. Oruçoğlu	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	12	DÜŞÜK
L. Bulut	3	2	3	1	2	2	3	2	1	3	3	25	ORTA
K. Yazar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	DÜŞÜK
Ö. Karaman	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1	15	DÜŞÜK
C. Kazan	3	1	2	1	1	2	3	2	1	2	2	20	ORTA
H. Coşkun	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	12	DÜŞÜK
N. Solak	3	3	3	2	2	2	3	2	3	2	1	26	YÜKSEK
K.Karabulut	2	1	3	1	2	2	1	1	3	1	2	19	ORTA
M. İnanoğlu	3	2	3	1	2	2	3	2	3	1	1	23	ORTA
A. Terzi	3	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	15	DÜŞÜK
C. Alimoğlu	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	1	29	YÜKSEK

4. Bulgular

4.1. Meslek Tercihininin İlk Adımı: Üniversite Bölüm Tercihi

Meslek tercihinin altyapısını oluşturan üniversite bölüm tercihi yapılırken sosyo-ekonomik seviye önemli belirleyici unsurlardandır. Temel iddia bölüm tercihlerinin belirlenmesi noktasında sosyo-ekonomik seviye ile bölüm tercihine ilişkin bilinç arasında korelasyon olduğuna ilişkindir. Şöyle ki, bölüm tercihi gelecekte ne yapıp ne edeceğini belirleyen ve hâlihazırdaki konumunu devam ettirmeye veya dikey mobilite sağlamaya hizmet edecek olan mesleği belirleme anlamına gelmektedir. Dolayısı ile yüksek ekonomik ve kültürel sermaye sahibi için akademi tercihi erken dönemde belirginleşirken, düşük ekonomik sermaye sahibi akademisyenlerin akademi tercihi sonraki dönemlerde belirginleşmektedir.

> *"Psikolojiye aşık oldum."* (R. Keser, Dr. Öğr. Üy., 34, 3.k, K, Y)
> *"Edebiyata çok merak saldım" ve … okumaya karar verdim.* (A. Süreyya, Dr. Öğr. Üy., 48, 3.k, K, Y)

Her ne kadar ihtiyaç ve ilgi itkilerini birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmasa da örnek ifadeleri verilen iki akademisyenin ve diğer kök kültürel sermaye seviyesi yüksek olan görüşmecilerin bölüm tercihlerinde "ihtiyaç" itkisinden ziyade "ilgi" itkisi ağırlıklı belirleyen olarak görülmektedir.

Bölüm tercihini belirleyen hususlara gelindiğinde ise hızlı meslek sahibi olma ve böylece hayatını yola koyma düşüncesi, ebeveynin yönlendirmesi, dershanenin yönlendirmesi ya da ilgi duyduğu bölümde okuma isteği gibi faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Kültürel sermayenin yüksekliği nispetinde bölüm tercihine ilişkin bilincin yükseldiği tespitini yapmak mümkündür. Kültürel sermaye bir anlamda daha yüksek akademik sermayeyi de içermektedir. Dolayısıyla ilgilerin belirlenmesi ve hatta fark edilerek öncelik haline gelebilmesi için klasik ihtiyaçlar hiyerarşisi zincirinin alt basamaklarının tamamlanmış olması gerekmektedir. Aynı zamanda kültürel sermayenin düşük olduğu kişilerde ekonomik sermayenin de genellikle düşük olduğu gerçeğinden hareketle öncelik noktasını ihtiyaçların giderilmesi, yani bölüm tercihinin kendisini götüreceği nokta olan hızlı meslek kazanımı tercihi önemli bir yer tutmaktadır. Kültürel sermaye seviyesi yükselme eğiliminde olduğu durumda ise hızlı meslek kazanımı tercihi ile birlikte prestijli meslek kazanımına olan arzu ortaya çıkmaktadır. Aktörlerin tercihlerinin belirleyeni ne kadar öznel gibi görünse de, habitusunun kendisine sağladığı yatkınlıklar, alışkanlıklar ya da koşulların etkisinde tercihlerini yapmaktadır.

4.2. Akademi Tercihi: Meşakkatli ama Prestijli Yol

Akademisyenliğin en üst basamağı olan *"üniversite profesörlüğü"* mesleki itibar skalasının (TYAP, 2015) ilk üç sırasında yer alan meslekler arasında zikredilmiştir. Akademisyenliği meslek olarak seçen kişilerin seçim sebepleri çok farklı düzeylerde değişkenlik göstermektedir. Akademisyen olmayı istemeyi aklının ucundan bile geçirmeyenlerle, üniversitede bölüm tercihini yaparken akademisyen olma ideali olanlar ve hasbelkader akademisyen olanlar üç farklı uç noktayı göstermektedir. Bu farklılıkların oluşmasında etkili olan faktörlerin başında kültürel sermaye seviyesi yer almaktadır. Örneğin, görüşmecilerimizden köy kökenli ve kendisini gariban olarak tanımlayan B. Çiftçi akademisyenliği rüyasında bile göremeyeceğini ifade ederken, akademiye girişinin çok tesadüfi olduğunu belirtmektedir. Öz hikayesi gerçekten de tesadüflerle doludur. Sınav başvurusunu dahi kendisinin yapmadığı, bir arkadaşına sınava girmesi için yol arkadaşlığı etmek üzere çıktığı yolun sonunda kendisini akademi serüveninin içinde bulmuştur.

> *"Eğitim Bilimleri Fakültesinden mezun oldum, eğitim uzman yardımcısı olarak atandım. Bir arkadaşım daha vardı aynı sınıftan ikimiz beraber tayin olduk. Milli Eğitim Bakanlığı yurtdışına öğrenci gönderecekmiş diye bir ilan çıktı. O ilana başvurdu. İlla beraber gidelim diye bana da söyledi. Gitmedim. O gitti, başvuru yapıp geldi… Sınav zamanı geldi, yine tutturdu beraber gidelim bana yol arkadaşı ol diye. Ertesi gün sınav… Sınav saat 10'da. 10'da gelirim, fakültede buluşuruz dedi. Tabi işim yok, dokuzda gittim fakülteye. Fakültede ilan tahtası var. Oraya B. Çiftçi acele idareye gel diye yazmışlar. Gördüm, şaşırdım, gittim öğrenci işlerine. Yav arkadaşım dilekçe veriyorsunuz hangi alandan gireceğinizi belli etmiyorsunuz dedi. Bir dilekçe yazılmış alan kısmı boş bırakılmış. Sen yazmadın mı yoksa bu dilekçeyi dedi. Yazmadım desem sahtekarlık olacak, mecbur yazdım dedim çekine çekine. Sonra arkadaşım gelince ona sordum ki sen mi yazdın, ben yazdım dedi ama o ana kadar bana söylemedi tabi. Neyse gelmişiz madem girelim bari dedik."* (B. Çiftçi, Prof., 73, 1.k, E, D)

Metropol kökenli ve kendilerini ekonomik olarak üst orta sınıf olarak tanımlayan görüşmecilerimizin akademiye adım atışlarında var olan hikayenin arka planında ise, hedeflerinde akademisyenlik olmamasına rağmen süreç içerisinde merak duygularını tatmin etmeye ilişkin olarak akademisyenlik tercihinde bulunduklarını ifade etmektedirler (R. Keser, Dr. Öğr. Üy., 34, 3.k, K, Y; A. Süreyya, Dr. Öğr. Üy., 48, 3.k, K, Y). Akademiye giden yolda Keser, akademi içinde iken, yüksek lisansının ilk senesinin sonunda bölüme araştırma görevlisi olarak girdiğinde dahi akademisyen olmak isteyip istemediğinden emin olmadığını söylerken, Süreyya lisans mezuniyeti sonrasında başka alanda çalışırken akademide olmak istediğinden emin olduğunu ifade etmektedir. Her iki akademisyenin üniversite bölüm tercihlerini yaparken arzu ettikleri manevi tatmini giderme dürtüsü akademi tercihlerini belirleyen temel etmen olmuştur.

> *"İkinci sene hem derslerim bitmişti hem asistan olmuştum… Master tezime başladım ikinci sene, ilk defa o zaman gerçekten bir şey uyguladığımı, yani öğrendiğimiz şeyleri hem akademik anlamda yani araştırma anlamında hem dersler anlamında uyguladığımı hissettim ve o zaman akademiyi sevdim. O zamana kadar çok da bir fikrim yokmuş, onu gördüm."* (R. Keser, Dr. Öğr. Üy., 34, 3.k, K, Y)

Kültürel sermayesi yüksek seviyede olan M. Taşlı'nın akademisyen olma amacı lisede okurken şekillenmiştir. M. Taşlı 68'lerin politize ortamında sürekli siyasi dergi ve gazeteleri takip ettiğini, okuduğu gazetelerdeki akademisyenlerden etkilendiğini ifade etmektedir. M. Taşlı aslında satır arasında tanıdığım akademisyen yoktu derken, akademisyenlik tercihini çevresinde akademisyen olan kişilerin daha bilinçli olarak tercih edeceğine ilişkin bir imada bulunmaktadır. Bu da bireylerin tercihlerinde sosyal sermayenin etkisine ilişkin bir yoruma yol açmaktadır.

> *"Ben niye akademisyen olmayı istedim, lisedeyken öyle bir amacım vardı. Niye vardı? Belki şundan kaynaklanıyor, çok bilinçli bir şey. Benim* ***tanıdığım akademisyen yoktu*** *ama Siyasal Bilgiler Fakültesinin öğretim üyelerinin ikinci sayfalarda çok sayıda yazıları var, onları görüyorsun. Fehmi Yavuz'dan Bahri Savcı'ya kadar. Seha Meray da yazdı ama yani o belki biraz daha sonra. İstanbul Hukuk, İstanbul İktisat Fakültesinin hocalarını görüyorsun orada, mesela Cavit Orhan Tütengil yazıyordu, Cavit Orhan'ın Rıza Nur'un anıları üzerine yazdığı şeyleri okuyorsun. O işte 68'e doğru giden süreç, olağanüstü politize bir süreç, bu şeyler insanı etkiliyor."* (M. Taşlı, Prof., 69, 1.k, E, Y)

Bir metafor olarak ortaya çıkan sosyal ilişkilerin sermaye biçimi olarak sosyal sermaye çocukların gelişiminde önemlidir. Coleman (1988) sosyal sermaye analizini yaparken sosyal serma-

yenin işlevleriyle tanımlanması gerektiğini belirterek, aile içinde ebeveynler ve çocuk arasında güçlü ilişkinin kurulamadığı durumlarda sosyal sermaye eksikliğinin ortaya çıkacağını ve çocuğun eğitim başarısını ve tercihlerini direkt olumsuz etkileyecek bir konumda yer alacağını söylemektedir. Sosyal sermaye yalnızca aile içinde değil, ilişki halinde olunan topluluk içinde de olabilir (Coleman, 1988; Field, 2006). Dolayısıyla bireylerin rasyonel tercihlerini etkileyen bir öneme sahiptir. Burada M. Taşlı tanıdığı akademisyen olmadığını belirtirken sosyal sermayenin değil de kültürel sermayenin etkisiyle akademisyen olma tercihini yapmıştır. Sosyal sermaye ile kültürel sermayenin iç içe geçmişliğine karşı sosyal sermayenin ilişkileri birinci sıraya koyarken kültürel sermayenin eğitimdeki eşitsiz yapıyı yineleyen ve farklılıkların yeniden üretildiği bir yapıyı önceleyen konumu göze çarpmaktadır. Dönemin toplumsal koşulları, eğitimi, ailenin sosyo-kültürel yapısı gibi özellikleri ile kendi habitusunun sağladığı kültürel sermaye meslek tercihini belirlemiştir.

Ekonomik kriz döneminde mezun olan ve mezun olduğu bölüm itibariyle kamuda istihdamın çok düşük düzeyde olduğu bir dönemde, piyasada da iş bulamadığı için ve hatta girdiği kamu kurum sınavlarından elendiği için akademi oyununun içinde kendisini bulan P. İyem, piyasada dolgun ücretli iyi bir iş bulabilmiş olsaydı akademisyenliği tercih etmeyeceğini ifade etmektedir. Bu durumun, kendisi gibi taşradan gelen akademisyenlerde yaygın olduğunu ifade etmektedir.

> *"Benim gibi olan böyle taşradan gelen bütün çocuklarda, şimdinin akademisyen olmuşlarında diyeyim hani, genelde de bu yaygındır: piyasada iş bulamadığım için! İki iki daha dört. Çünkü ben 2001 krizinde mezun oldum. Son sene yani ben bazı kamu kurumları sınavlarına girdim, ben bunları beceremeyince* ***bari akademisyen olayım*** *dedim. Açıkçası piyasada dolgun ücretli iyi bir iş olsaydı akademisyenliği tercih etmezdim. Çünkü çok uzun, masraflı ve meşakkatli."* (P. İyem, Doç., 38, 3.k, E, O)

Lisans döneminde akademisyen olma kararı verenler de diğer bir kategoriyi oluşturmaktadır. Üniversite hayatı esnasında kendisini, yapmak istediklerini daha yakından tanıyarak akademisyen olma kararı verenlerden birinin bu konuda ümitsiz olduğunu kendisine yol gösteren arkadaşı sayesinde akademiye adım attığı görülmektedir. Ümitsizliğinin sebebi daha çok akademi oyununda yer bulabilmenin yüksek sosyal ve kültürel sermaye sahibi olmayı gerektirdiğine dair genel kabuldür. Bu genel kabulün dışına çıkabilmek çoğunlukla vakıf üniversitelerinde ya da taşra üniversitelerinde akademi oyununa dahil olmak şeklinde gerçekleşmektedir. D. Kısa da akademisyenlik hayatına vakıf üniversitesinde başlayıp devam ettirmektedir.

> *"Lisansta okurken yavaş yavaş aklımda oluşmaya başlamıştı ama herhalde çok mümkün olmaz, düşüncesi, endişesi vardı diyeyim. Hatta çok az bir bilgim vardı. Bu işlere biraz meraklı, biraz da uğraşan bir arkadaşım vesilesi ile, onunla birlikte başladık. O beni birazcık cesaretlendirdi. Başvurdum onunla birlikte, onunla birlikte yüksek lisansa başladım."* (D. Kısa, Dr. Öğr. Üy., 40, 3.k, E, D)

İ. Candemir, akademisyenin ayrıcalıklı ve prestijli bir konumda bulunuyor oluşunu ve meslek adamı olmaktansa meslek adamları yetiştiren konumda olmanın daha tercih edilesi olduğunu ifade etmiş, bürokrat babasının kendisini bürokrasinin içinde olsun diye yönlendirdiği Siyasal Bilgilerin mutfağında olmayı, kaymakamlığa tercih edişinin lisans dönemine rastladığını belirtmiştir. Kaymakamlığın özerkliğinin ve prestijinin ilçe ile sınırlı olduğunu, kaymakamların valilerin altında ezildiğini ama kendisinin hedefinin ilçedense dünyaya ve Türkiye'ye açılmak olduğunu düşünen Candemir, prestijli konumu seçtiğini ifade etmektedir.

> *"Hangi ideolojiden olursa olsun, ister siyasetçi olsun, ister yönetici olsun size saygıyla yaklaşıyorlar. Yani kolay şeyler değil. Babam: 'ya paran olacak bu devirde ya da prestijli konumun' derdi. Ben prestijli konumu seçmiştim. Çünkü bizim zamanımızda, ben 2002'de akademiye girdim, 500 lira ile maaşımın başladığını hatırlıyorum*." (İ. Candemir, Doç., 40, 2.k, E, O)

Sosyal bilimlerde en gözde bölümler arasında ilk sıraları her dönemde Hukuk ve Siyasal Bilgiler almaktadır. Bu bölümlerin mezunlarının arasından kaymakam, hakim, savcı vb. üst düzey bürokrasi görevlerinde istihdam edilme imkanı, bölümlerin cazibesini arttırmaktadır. Görüşme yaptığımız akademisyenler arasında dört farklı bölümde okuyan beş akademisyenin bölüm tercihlerini belirleyen kaymakam olma istekleri iken bunlardan iki tanesi girdikleri bölümden mezun olduklarında kaymakam olamayacaklarını sonradan öğrenmişlerdir. Baby boomers kuşağının orta dönem temsilcilerinden olan K. Gülmez (Prof., 59, 2.k, E, D), 12 Eylül darbesinin hemen arkasından siyasi, ideolojik kamplaşmalardan uzak bir dönemde öğrenci olmaları sayesinde kendi kuşağında akademiye yönelme oranının arttığını ifade etmektedir. Kendi döneminden yirmi-yirmi beş akademisyenin Türkiye'nin farklı bölgelerindeki üniversitelerde yer almasının bu durumun bir göstergesi olduğunu belirtmektedir. Anarşi döneminin ardından kişilerin kendilerini ifade mecrası olarak üniversitelerin önem kazandığını düşünmek yerine, dönemin sonunda üniversite sayılarının artmasının, üniversitelerin kitleselleşmesinin bir sonucu olarak görmek daha doğrudur.

Bölüm tercihini hızlı bir şekilde meslek sahibi olmaya endeksli bir şekilde yapan K. Üstün, aynı şekilde meslek seçiminde de bir an önce iş sahibi olmak ve geçimi sağlamaya endekslenerek, ideali olan kaymakamlık sınavlarının açılmasını dahi bekleyemeden, iş hayatına atılmıştır. Akademinin üzerinde siyasetin etkili olması sebebiyle Üstün'ün kendisine hiç beklemediği ve düşünmediği akademi yolunun açıldığı görülmektedir.

> *"Hukuk Fakültesini bitirmiştim. Hukuk'u okurken de idealim kaymakam olmaktı ama evliydim. Bir de çocuğumuz olmuştu fakülte biter bitmez ve kendimce en erken nereye hemen kapak atarım diye düşünürken, master sınavına bir girelim bakalım diyerek girmiştim. Master sınavından sonra asistanlık sınavı açıldı ve asistanlık sınavına girdim. Asistanlık sınavında da Hukuk'ta iki üç yılda bir kadro açılırken o sene rahmetli Özal kadroları geri çekecek, kendi düşüncesine uygun adamları dolduracak diye dört kadro açıldı. Üniversitelerin de yapısı malum, o zaman da çok farklıydı."* (K. Üstün, Prof., 50, 2.k, E, D)

Akademi alanı diğer tüm alanlarda olduğu gibi kendine has mücadelenin ve çıkarların/illusio olduğu ve siyaset alanı ile uyum ya da uyumsuzluk neticesinde habitusuna uygun kadrolar ile yeniden üretimini sağlamaktadır. Bu örnekteki gibi siyaset alanı ile uyumsuzluk olduğunda ya da çatışma olduğunda teamüllerin dışına çıkabilmektedir.

Akademisyenlik tercihini belirleyen etkenlerin arasında lisans döneminde iken, bazı hocalarının duruşlarını, sınıfa hâkimiyetlerini, bilgilerini aktarma biçimlerini, entelektüel seviyelerini örnek almak da yer almaktadır. Bir nevi hocaya duyulan hayranlık mesleğe hayranlığı beraberinde getirmektedir.

> *"Benim mesela akademiye yönelmeme yol açan bir hocamdır. Hiç böyle özel ilişkim yoktu aslında. Gidip odasına konuşmazdım yani ama ders veriş tarzı, ders işleyiş tarzı, bilgiyle kurduğu ilişki beni çok etkilerdi. Sınıf içinde eşit dil kullanırdı. Sanırım onun etkisi de var. Ama esas olan ders anlatış biçimleri, öğrencilerle kurduğu sınıf içi diyalog biçimleri."* (Ş. İlkay, Doç., 48, 2.k, K, O)

> *"Akademisyenliği tercih ediş nedenim çok büyük oranda buradaki hocalar. Yani birinci sınıfın ikinci dönemi gibi. O şey hani, hayata bakış açısı, onayları, yaklaşım tarzı, duruş. O dönemde*

beni en çok etkileyen şey buradaki hocaların duruşuydu. Yani akademisyenlik kararı biraz erkendi benim için o açıdan. X hoca vardı burada. Bekliyoruz bir profesör gelecek ABD'den, Türkiye'nin en genç profesörlerinden. Acaba dokunabilir miyiz? Yani kocaman ego bekliyoruz ama geliyor herkesle samimi." (H. Narin, Dr. Öğr. Üy., 34, 3.k, K, O)

Meslek olarak akademisyenlik tercihinde çok çeşitli faktörler söz konusudur. Kültürel sermaye seviyesi, habitusun yönlendirmesi tercihler konusunda belirleyicilik arz etmektedir. Yapılan çalışma neticesinde, düşük kök kültürel sermaye seviyesinden olan aktörlerin akademiye yöneliş-lerinde tesadüflerin ve hayatı idame ettirme gayesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Buna mukabil, kök kültürel sermaye seviyesi yükseldikçe akademi oyununa dahil olmaya ilişkin tercihlerin belirleyicileri arasında merak, ilgi ağırlıklı olmak üzere *idol hoca*yı örnek almak veya prestijli meslek sahibi olmak da yer almaktadır.

5. Sonuç ve Tartışma

Bourdieu (1988), yakılacak kitap olarak adlandırdığı eseri Homo Academicus'ta akademinin kültürel ve ekonomik sermayesi yüksek profesörlerin egemenliğinde olduğunu belirtir. Bu çalışmada hedef, akademide konumlananların sermayelerini irdelemekten ziyade (bu başka bir çalışmanın konusu olabilir) mesleği tercih etme sebeplerinde kültürel sermayenin nasıl bir etkisi olduğunu anlamaya çalışmaktır. Bourdieu'nun da vurguladığı gibi, kültürel sermaye toplumda yaşanan eşitsizliklerin yeniden üretilmesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte yaptığımız görüşmeler neticesinde 11 akademisyenin alt ekonomik seviyeden olup akademi oyunu içinde yer alarak sosyal, kültürel ve ekonomik sermayelerinde bir artışa sebep olduğu görülmektedir. Akademinin kültürel sermayesi yüksek ve elit olarak nitelenebilecek kişilere ait bir meslek olduğuna ilişkin genel kabul, eğitimin kitleselleşmesi ile birlikte kısmi bir değişim göstermektedir. Bu değişimi ilk başta elit zümre dışındaki kişilere kapıları tamamen kapalı olan akademinin kapılarının dışarıya kısmen açılması olarak görmek mümkündür. Yapılan değerlendirme neticesinde, görüşmecilerimizin çoğunluğunun akademi oyununa adım atmadan önce sahip oldukları sosyo ekonomik seviyelerininin orta iken, kültürel sermaye seviyelerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Aktörlerin akademi oyununa dahil olmaları habitus ve alan uyumunu zorunlu kılmaktadır. Bourdieu habitus ile alan arasındaki ilişkiyi, alanın, habitusu yapılandırdığı bir koşullanma ilişkisi olarak değerlendirir. Şöyle ki, aktörler salt bireysel başarıları yolu ile değil de sahip oldukları kültürel sermayenin kurumsal yapıya uygunluğuna göre oyun içinde yer almaktadırlar. Oyun içinde yer almalarını etkileyen bir diğer unsur olarak çıkar/illusio kavramı devreye girmektedir. Alan olarak Türk akademi dünyasının illusio'su toplumsal değişim süreçlerinden etkilenmiştir.

Akademisyenlerin bölüm ve meslek olarak akademisyenliği tercih etme nedenlerinin kültürel ve ekonomik sermayesi ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Üniversitede okunacak olan bölüm tercihi yapılırken, genel olarak ilgi duyulan alanlara yönelme ve ihtiyaca yönelme olarak bir ayrım söz konusudur. Kültürel sermaye seviyesi yükseldikçe ilgi duyulan alanlara yönelme oranı artmaktadır. Görüşmecilerimiz arasında akademik kuşak farklılıklarına rağmen kök kültürel sermaye seviyesi ve ekonomik sermayesi yüksek olan akademisyenlerin bilinç düzeylerinin ve ekonomik rahatlığın kendilerini tercih edecekleri mesleğin kişisel tatminine götürmektedir. Aksine orta ve alt kültürel ve ekonomik sermaye sahibi olan akademisyenlerin bir an önce meslek sahibi olabilecekleri hukuk, öğretmenlik gibi alanları seçtikleri, iş bulamadıkları için yüksek lisans yapmayı seçerek akademik hayata girdikleri görülmüştür. Tercihler, davranışlar, beğeniler kültürel ve ekonomik sermayeye göre farklılaşmaktadır. Kültürel sermaye seviyesi aktörün aile-

sel eğitim seviyesi, bireysel eğitim seviyesi, kültürel ürünlere erişimini etkileyen doğum yeri tipi, yabancı dil öğrenme yaşı, yurt dışı eğitim tecrübesi vb. faktörlerden etkilenmektedir. Hem kültürel sermaye seviyeleri hem de toplumsal yapıda yaşanan değişimler aktörlerin beğenilerini, tercihlerini belirleyen temel unsurlardır. Bu çalışma için oluşturulan kök kültürel sermaye ölçeği ile görüşülen akademisyenlerin akademisyenliğe adım atmadan önce sahip oldukları kültürel sermaye seviyeleri tespit edilmiştir. Puanlama neticesinde akademisyenlerin kültürel sermaye seviyeleri alt, orta ve yüksek olarak derecelendirilmiştir. Buna binaen, kişisel tatmin peşinde koşmak orta ve alt seviye kök kültürel sermaye sahipleri için lükstür. Ailelerin, tercihlerin belirlenmesi noktasında etkilerine gelindiğinde ise; düşük kök kültürel sermaye sahibi aktörlerin ailelerinin çocuklarının bölüm tercihlerinde çok fazla etkili olmadığı görülmektedir. Alana ilişkin bilgi eksikliği yönlendirmenin olmayışını doğallaştırmaktadır. Bir tür kendiliğindenlik, kadercilik veya pratik kaygıların tercihlerin belirlenmesinde önemli rolü olduğu anlaşılmaktadır. Aksine, kök kültürel sermaye seviyesi yükseldikçe çocuğunun/torunun okuyacağı bölümün seçimi ve yönlendirme oranı yükselmektedir. Bürokrat babanın çocuğunun Siyasal Bilgiler Bölümünü okumasını önermesi veya köy enstitüsü mezunu dedenin, halk tarafından "ne işe yaradığı pek bilinmeyen" Sosyoloji Bölümünü kazanan torununa Tıp Fakültesini kazanan torunundan daha fazla sevinmesi bu durumu örneklendirmektedir.

Akademisyenliği meslek olarak seçen kişilerin seçim sebepleri çok farklı düzeylerde değişkenlik göstermektedir. Akademisyen olmayı istemeyi aklının ucundan bile geçirmeyenlerle, üniversitede bölüm tercihini yaparken akademisyen olma ideali olanlar ve hasbelkader akademisyen olanlar üç farklı uç noktayı göstermektedir. Bu farklılıkların oluşmasında etkili olan faktörlerin başında kültürel sermaye seviyesi yer almaktadır. Bourdieu kültürel sermayelerini okul yolu ile edinenlerin hatırı sayılır derecede kültürel miras yoluyla edinenlere kıyasla daha 'klasik' ve daha az riskli kültürel yatırımlar yaptıklarını ifade eder.

Kök kültürel sermayenin meslek tercihindeki belirleyiciliği Bourdieu'den mülhem nesnel olasılık (2016) kavramında kendini bulmaktadır. Belirli bir habitus içindeki aktörlerin tercihleri kendilerinde ne kadar öznel olduğu düşüncesi uyandırıyor olsa bile konumlandıkları habitustan, sahip oldukları kültürel sermayeden ya da tevarüs edilen toplumsal yapılardan bağımsız değildir.

Tablo 2. Görüşmecilerin Demografik Bilgileri

Sıra No	Görüşmeci Kodu	Cinsiyet	Yaş	Unvanı	Akademik Kuşak
1	B. Çiftçi	Erkek	70+	Profesör	1. Kuşak
2	R. Keser	Kadın	30-39	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
3	P. Çerkez	Erkek	50-59	Profesör	2. Kuşak
4	A. Süreyya	Kadın	40-49	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
5	Ş. İlkay	Kadın	40-49	Doçent	2. Kuşak
6	Ö. Erdoğan	Erkek	40-49	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
7	P. İyem	Erkek	30-39	Doçent	3. Kuşak
8	M. Altunok	Erkek	40-49	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
9	İ. Candemir	Erkek	40-49	Doçent	2. Kuşak
10	D. Kısa	Erkek	40-49	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
11	N. Hancı	Erkek	60-69	Profesör	1. Kuşak
12	M. Taşlı	Erkek	60-69	Profesör	1. Kuşak
13	M. Can	Kadın	50-59	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
14	K. Gülmez	Erkek	50-59	Profesör	2. Kuşak
15	N. Hatip	Erkek	40-49	Profesör	2. Kuşak
16	S. Yüksek	Erkek	70+	Profesör	1. Kuşak
17	K. Üstün	Erkek	50-59	Profesör	2. Kuşak
18	S. Doğanay	Erkek	40-49	Profesör	2. Kuşak

19	M. Toplu	Erkek	60-69	Profesör	1. Kuşak
20	B. Caner	Erkek	50-59	Profesör	2. Kuşak
21	C. Kadıoğlu	Erkek	60-69	Profesör	2. Kuşak
22	L. Nalbant	Erkek	50-59	Profesör	2. Kuşak
23	H. Narin	Kadın	30-39	Dr. Öğr. Üyesi	3. Kuşak
24	İ. Bilen	Erkek	40-49	Profesör	2. Kuşak
25	S. Oruçoğlu	Erkek	40-49	Dr. Öğr. Üyesi	2. Kuşak
26	L. Bulut	Kadın	40-49	Dr. Öğr. Üyesi	2. Kuşak
27	K. Yazar	Erkek	60-69	Profesör	1. Kuşak
28	Ö. Karaman	Erkek	60-69	Profesör	1. Kuşak
29	C. Kazan	Kadın	40-49	Doçent	3. Kuşak
30	H. Coşkun	Erkek	50-59	Dr. Öğr. Üyesi	2. Kuşak
31	N. Solak	Kadın	40-49	Profesör	3. Kuşak
32	K.Karabulut	Erkek	50-59	Profesör	2. Kuşak
33	M. İnanoğlu	Erkek	40-49	Profesör	2. Kuşak
34	A. Terzi	Kadın	60-69	Profesör	1. Kuşak
35	C. Alimoğlu	Erkek	70+	Profesör	1. Kuşak

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Aydemir, M.A. (2011). *Sosyal sermaye.* Konya: Çizgi.

Bourdieu, P. (1988). *Homo academicus* (P. Collier, Tr.). Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, P. (1995). *Pratik nedenler* (H. Tufan, Çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bourdieu, P. (2014). *Varisler* **(**L. Ünsaldı ve A. Sümer, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.

Bourdieu, P. (2015). *Ayrım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi* (D. Fırat ve G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.

Bourdieu, P. (2016a). *Akademik aklın eleştirisi: Pascalca düşünme çabaları* (P. B. Yalım, Çev.). İstanbul: Metis.

Bourdieu, P. (2016b). *Sosyoloji meseleleri* (F. Öztürk, B. Uçar, M. Gültekin ve A. Sümer, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.

Bourdieu, P. ve Passeron, J. C. (2015). *Yeniden üretim: Eğitim sistemine ilişkin bir teorinin ilkeleri* **(**A. Sümer, L. Ünsaldı ve Ö. Akkaya, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.

Bourdieu, P. ve Wacquant, Loïc J. D. (2003). *Düşünümsel bir antropoloji için cevaplar* (N. Ökten, Çev.), P. Bourdieu (Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Calhoun, C. (2016). Bourdieu sosyolojisinin ana hatları (G. Çeğin, Çev.). G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Tatlıcan Ü., (Der.), T. Bora, K. Koçak (Ed.), *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde*,* İstanbul: İletişim Yayınları.

Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches,* University of Chicago Press, 94, 95—120.

Dika, Sandra L. ve Singh K. (2002). Applications of Social Capital in Educational Literature: A Critical Synthesis. *Review of Educational Research,* 72(1), 31—69.

Eser, M. ve Gülcan, Z.(2016). Akademisyenlerin sosyal sermaye profili üzerine bir çalışma. *Kesit Akademi Dergisi,* 2(6), 257—273.

Field, J. (2006). *Sosyal sermaye.* B. Bilgen, B. Şen (Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gür, B, S. (2011), Önsöz, B. S. Gür (Ed.), *2000'li yıllar Türkiye'de Eğitim*. İstanbul: Meydan Yayıncılık, 7—15.

James, C.&Hearn, J.C. (1991). Academic and nonacademic influences on the college destinations of 1980 high school graduates, *Sociology of Education***,** 64(3), 158—171.

Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lamont, M.&Lareu, A. (1988). Cultural capital: Allusions, gaps ands glissandos in recent theoretical developments. *Sociological Theory*, 6(2), 153—168.

Özbilgin, M., Küskü, F. ve Erdoğmuş N. (2005). Explaining influences on career 'choice': the case of MBA students in comparative perspective. *Int. J. Human Resource Management* 16(11), 2000—2028.

Özdemir, A.A. (2007). *Sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: Akademisyenler üzerinde yapılan bir alan araştırması.* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar.* (D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ra, E. (2011). *Understanding the role of economic, cultural, and social capital and habitus in student college choice: An investigation of student, family, and school contexts* (Doctoral Dissertation). University of Michigan.

Scherer, R. F., Adams,J.S., Carley, S.S.& Wiebe,F.A. (1989). Role model performance effects on development of entrepreneurial career preference. *Entrepreneurship theory and practice*, 13(3), 53**—**72.

Sinclair, R. F. (2008). The first step toward a theory of the entrepreneurial career, USASBE Conference Proceedings, 773—796.

Sullivan, A. (2002). Bourdieu and education: How useful is Bourdieu's theory for researchers". *The Netherlands Journal of Social Sciences***,** 38(2), 144—166.

TYAP (2015), Türkiye Mesleki İtibar Araştırması.

Yavuz, M. (2012). Neden yükseköğretim reformu?.*Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2(1), 1—5.*

Yılmaz, N. (2011). 2000'li yıllarda elitlerin dönüşümü: devlet, siyaset ve batı. A. Demirhan (Ed.), *2000'li yıllar Türkiye'de toplum.* İstanbul: Meydan Yayıncılık, 51—74.